

CZYM JEST UBÓSTWO I JAK Z NIM WALCZYĆ?

PUBLIKACJA POD
PRZEWODNICTWEM

KATHERINE DUFFY
EAPN UK

EAPN INFORMATOR

2020

SPIS TREŚCI

1.	Czym jest ubóstwo?	2
2.	Wielowymiarowość ubóstwa i wykluczenia społecznego	2
3.	Kto jest najbardziej zagrożony ubóstwem?	4
4.	Ile osób w Unii Europejskiej jest zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym?	5
5.	Skąd wiadomo, ile jest osób ubogich?– pomiar ubóstwa	6
6.	Unijny cel zmniejszenia ubóstwa i jego wskaźniki	7
7.	Perspektywy na przyszłość	11
8.	Rola państwa w zapobieganiu ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz w ograniczaniu występowania tych zjawisk	12
9.	Zalecenia EAPN	14

1. CZYM JEST UBÓSTWO?

„Pieniądzy nie brakuje nam od czasu do czasu. Problem polega na tym, że tak wygląda całe nasze życie i w dodatku w takich warunkach dorastają nasze dzieci”.

„Bez adresu zamieszkania włączysz się bezustannie z miejsca na miejsce, wszędzie czujesz się obco. Nie przysługują ci żadne prawa, nie dostajesz poczty, nie uczestniczysz w życiu obywatelskim, nie głosujesz w wyborach”.

„Cały czas czujesz na sobie upokarzające spojrzenia. Nikt nie traktuje cię jak człowieka”.¹

- ✓ Osoby dotknięte **ubóstwem i wykluczeniem społecznym nie posiadają wystarczających dochodów i zasobów**. Nie mają również dostępu do usług publicznych i prywatnych, niezbędnych do zapewnienia sobie godnego poziomu życia.
- ✓ Ubóstwo może **hamować rozwój osobisty, uniemożliwiać udział w życiu społecznym oraz utrudniać funkcjonowanie rodziny**. Pozbawia jednostki możliwości pełnej realizacji swojego potencjału oraz osłabia spójność społeczną i stanowi zagrożenie dla dynamicznego, zrównoważonego rozwoju, sprzyjającego włączeniu społecznemu.
- ✓ Dla osób, których jakość i styl życia odbiegają od uznawanych społecznie standardów zapewnienie sobie godnego życia, wolnego od wstydu, stygmatyzacji i strachu **wiąże się z wieloma trudnościami**. Jednak osoby dotknięte ubóstwem rzadko kiedy się poddają. Z reguły są bardzo wytrwałe i wytrzymałe.
- ✓ Ubóstwo jest **pogwałceniem podstawowych praw człowieka** – ekonomicznych, społecznych i kulturowych. Podjęcie odpowiednich działań na rzecz zmiany obecnej sytuacji jest kwestią obowiązku moralnego i politycznego wobec osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

[1] Wypowiedzi osób dotkniętych ubóstwem cytowane w raporcie z monitorowania zjawiska ubóstwa zatytułowanego EAPN 2018: EAPN National Poverty Watch Report 2018 – summary of main findings and recommendations

2. WIELOWYMIAROWOŚĆ UBÓSTWA I WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

WIELOWYMIAROWOŚĆ UBÓSTWA

Pojęcie ubóstwa wielowymiarowego dotyczy wpływu ubóstwa na życie ludzi. **Zjawisko to ma wiele twarzy, przejawia się nie tylko jako niewystarczająca ilość pieniędzy, czy innych dóbr materialnych, ale i niedostatek doświadczeń życiowych, brak perspektyw, czy ograniczony dostęp do usług, niezbędnych do zaspokojenia podstawowych ludzkich potrzeb.** Ubóstwo wiąże się między innymi z bezrobociem lub złymi warunkami pracy, brakiem zasobów finansowych, brakiem dostępu do wysokiej jakości edukacji i opieki zdrowotnej, wykluczeniem społecznym, utrudnionym funkcjonowaniem rodzin, brakiem miejsca zamieszkania, czy niepewnym statusem pobytu. Osoby dotknięte ubóstwem mogą również doświadczać stygmatyzacji, poniżania, wstydu, dyskryminacji, izolacji społecznej i wykluczenia z życia społecznego. Ubóstwo to również niezwykle ograniczone wybory życiowe, problemy ze zdrowiem psychicznym i fizycznym oraz krótsza oczekiwana długość życia. Subiektywne doświadczenie deprywacji materialnej w dużej mierze zależy od kontekstu. Przynależność do środowiska, które charakteryzuje się wysokim odsetkiem ubóstwa wiązać się będzie z innymi doświadczeniami, niż życie w środowisku o wysokim poziomie nierówności ekonomicznych.

Ubogie obszary, zazwyczaj biedne dzielnice dużych miast lub oddalone obszary wiejskie, również przyczyniają się do zwiększenia ryzyka wystąpienia ubóstwa wielowymiarowego i wykluczenia społecznego. W miejscach tych brakuje infrastruktury, środków transportu, dobrze płatnych miejsc pracy, usług opieki społecznej, dobrych szkół, przestrzeni rekreacyjnych i kulturowych. Ponadto obszary te w większym stopniu odczuwają skutki zmian klimatu i zanieczyszczenia środowiska. Ze względu na obecną w wielu instytucjach tendencję do utrwalania nierówności społecznych i wzmagania sytuacji nierówności szans, w wyjątkowo niekorzystnej sytuacji są dorastające na ubogich obszarach dzieci.

Skutki wielowymiarowego ubóstwa mogą być łagodzone przez czynniki osobiste, społeczne i kulturowe. Częste okresy ubóstwa, ubóstwo skrajne, czy ubóstwo trwałe mogą osłabiać wytrzymałość osób ubogich i przyczyniać się do pogłębiania zjawiska ubóstwa i izolacji społecznej.

STANOWISKO EAPN:

Pojęcie ubóstwa wielowymiarowego jest kluczowe dla zrozumienia szerszych psychologicznych, społecznych, kulturowych, jak również ekonomicznych skutków ubóstwa. Skutki te są od siebie zależne i mają charakter kumulatywny.

WYKLUCZENIE SPOŁECZNE

Włączenie i wykluczenie społeczne to pojęcia odnoszące się do wzajemnych relacji członków społeczeństwa. Podczas gdy ubóstwo materialne to kwestia życia „na górze” bądź „na dole” drabiny społecznej, wykluczenie społeczne dotyczy życia „w” społeczeństwie lub „poza” nim. Tak samo jak ubóstwo wykluczenie społeczne również może być absolutne lub względne. Podział ten odróżnia osłabienie więzi społecznych od całkowitego ich zerwania. Osoby wykluczone społecznie są spychane na margines społeczny. Ze względu na swoją „inność” doświadczają wyobcowania, stygmatyzacji i dyskryminacji. Ryzyko wykluczenia społecznego ma charakter wielowymiarowy. Na szczeblu państwowym szczególną rolę odgrywa tutaj pomoc społeczna i ochrona socjalna. Znaczenie mają również więzi z rodziną i lokalną społecznością, jak również sytuacja na rynku pracy. Wymiary ryzyka wykluczenia społecznego są od siebie zależne, jednak każdy z nich odgrywa kluczową rolę w działaniach mających na celu wspieranie włączenia społecznego.

W UE pojęcie wykluczenia społecznego pojawiło się w latach 70. XX w. Powstało w związku z problemem wykluczania z rynku pracy osób długotrwale bezrobotnych, powodowanego lukami w systemach ubezpieczeń społecznych wielu państw UE. Oprócz tego, że osoby długotrwale bezrobotne pozbawione były jakichkolwiek możliwości zatrudnienia, nie mogły również liczyć na pomoc z tytułu ubezpieczenia od bezrobocia. Traciły więzi z rodziną i lokalną społecznością, które w takiej sytuacji są często ostatnim źródłem nadziei. Osobom takim grozi całkowite wykluczenie z „trójkąta dobrobytu”, koncepcji wielosektorowej pomocy społecznej, która składa się z trzech podstawowych komponentów: sił rynkowych, wsparcia rodziny i interwencji rządu. W ostatnim czasie wzrosła świadomość faktu, że osoby narażone na dyskryminację ze względu na wiek, rasę, przynależność etniczną, religię, płeć, tożsamość seksualną, niepełnosprawność, czy klasę społeczną w większym stopniu narażone są również na wykluczenie z niektórych lub wszystkich komponentów wielosektorowej pomocy społecznej. „Wielowymiarowość” dyskryminacji sprawia, że wzrasta ryzyko takiego wykluczenia, a ofiary dotkliwiej odczuwają jego skutki.

STANOWISKO EAPN:

Pojęcie wykluczenia społecznego pozwala zrozumieć, że chodzi tutaj o czynne wypychanie ludzi ze społeczeństwa, czy na margines społeczny. Nie jest to zjawisko samoistne, a wystąpienie ryzyka ubóstwa czy wykluczenia społecznego w dużej mierze zależy od relacji między członkami społeczeństwa. Pojęcie wykluczenia społecznego jest niezbędne do opracowania skutecznych metod zwalczania ubóstwa. U podstaw tego pojęcia leży świadomość kluczowej roli państwa w zapewnieniu ram prawnych mających na celu zapobieganie ubóstwu i jego konsekwencjom.

3. KTO JEST NAJBARDZIEJ ZAGROŻONY UBÓSTWEM?

Dzieci; kobiety, rodzice samotnie wychowujący dzieci; młodzież w wieku 18-24 lat; osoby o niskim poziomie wykształcenia i kwalifikacji zawodowych; osoby niepełnosprawne, przedstawiciele mniejszości etnicznych, w szczególności Romowie; uchodźcy i osoby ubiegające się o azyl; imigranci spoza granic UE i obywatele jednego państwa UE mieszkający w innym. Osoby na emeryturze są w większym stopniu zagrożone ubóstwem tylko w Estonii, na Łotwie, Litwie i w Bułgarii, co spowodowane jest przede wszystkim lukami w systemach emerytalnych, jak również strukturą wiekową w tych państwach i różnicami w wynagrodzeniach ze względu na płeć, które przekładają się na różnice w wysokości świadczeń emerytalnych.

4. ILE OSÓB W UNII EUROPEJSKIEJ JEST ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM?

NB: Rozdziały 6 i 7 niniejszej publikacji wyjaśniają metody pomiaru ubóstwa w UE i ich ograniczenia, szczególnie w przypadku pomiaru ubóstwa wielowymiarowego i wykluczenia społecznego.

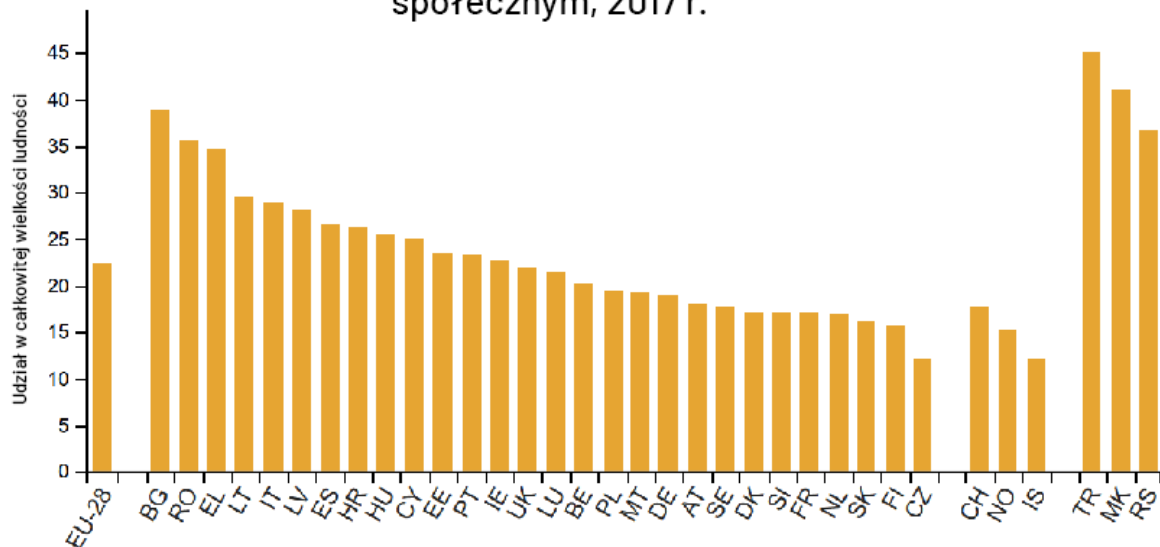
Jednym z pięciu nadrzędnych celów strategii Europa 2020 jest ograniczenie ubóstwa poprzez uchronienie co najmniej 20 mln osób przed ubóstwem lub wykluczeniem społecznym do 2020 r. Jak pokazuje zbiorczy wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w latach 2008- 2017 r. przed ubóstwem uchroniono zaledwie zaledwie 3,1 mln osób. Wskaźnik ten służy do określania liczby gospodarstw domowych zagrożonych ubóstwem, dotkniętych pogłębioną deprawacją materialną oraz niską intensywnością pracy.²

[2] Omówienie wskaźników ubóstwa; Eurostat Europe 2020 review of poverty indicators – sierpień 2019 r.

W 2017 r. w UE 112,8 mln ludzi (22,4% ludności UE) żyło w gospodarstwach domowych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.³ Po uwzględnieniu transferów społecznych (z wyjątkiem świadczeń emerytalnych) odsetek osób zagrożonych ubóstwem w UE wynosił 16,9%. 9,5% ludności w wieku 15-59 lat żyło w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy, co oznacza, że w przeciągu minionych 12 miesięcy osoby te przepracowały mniej niż 20% ich całkowitego potencjału pracy. 6,6% ludności UE dotkniętych było pogłębioną deprawacją materialną. Osoby te nie miały możliwości zaspokojenia przynajmniej 4 z 9 podstawowych potrzeb.

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym, 2017 r.

Źródło: Eurostat: People at risk of poverty and social exclusion – Statistics explained, dostępne tutaj: <https://europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php>

Najbardziej rozpowszechnioną formą ubóstwa jest ubóstwo dochodowe. W 2017 r. w UE-28 w gospodarstwach domowych dotkniętych ubóstwem dochodowym żyło 53,5 mln ludzi. Osoby te nie zmagają się jednak z pogłębioną deprawacją materialną czy niską intensywnością pracy. 7,1 mln ludzi żyło w gospodarstwach domowych zmagających się z wszystkimi trzema zagrożeniami; 26,5 mln ludzi żyło w gospodarstwach domowych zmagających się z dwoma spośród wszystkich trzech zagrożeń.

W latach 2016-2017 r. odnotowano spadek zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym; obecnie utrzymuje się ono na najniższym odnotowanym od 2010 r. poziomie. Główną siłą napędową zmian był spadek bezrobocia w niektórych państwach członkowskich, który przyczynił się do obniżenia wskaźnika niskiej intensywności pracy. Jednocześnie jednak w UE odnotowano nieznaczny wzrost ubóstwa dochodowego.

Dane ogólne nie pokazują istotnych różnic między poszczególnymi państwami członkowskimi. Wskaźnik ubóstwa i wykluczenia społecznego wylicza się jako średnią ważoną wyników krajowych. W 2017 r. w trzech państwach członkowskich (Bułgaria, Rumunia i Grecja) zagrożona ubóstwem była ponad jedna trzecia ludności. Najniższy poziom wskaźnika odnotowano w Słowacji, Finlandii i w Czechach (wynik najniższy to 12,2%). Odsetek osób zagrożonych ubóstwem wzrósł nieznacznie w Austrii, Holandii, Danii i Luksemburgu.

Grupą najbardziej zagrożoną ubóstwem są dzieci. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem dla populacji ogólnej wynosi 22,4%, dla dzieci, 24,9%. Odsetek dzieci zagrożonych ubóstwem różni się w zależności od kraju, od 15% w Danii i Czechach do powyżej 40% w Bułgarii i Rumunii. Jak pokazują dane statystyczne, ubóstwo wśród dzieci zależy od następujących czynników: rynek pracy i poziom wykształcenia rodziców; skład gospodarstwa domowego (np. rodzice samotnie wychowujący dzieci) oraz skuteczność działań rządu w zakresie wsparcia dochodów i zapewniania pomocy społecznej. Specjalnego wsparcia wymagają dzieci szczególnie narażone, między innymi dzieci imigrantów.

[3] UE, wskaźnik AROPE (Wskaźnik zagrożenia ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym to wskaźnik zbiorczy 3 wskaźników: zagrożenia ubóstwem, pogłębionej deprawacji materialnej, niskiej intensywności pracy), więcej informacji na ten temat znaleźć można w rozdziałach 6 i 7 niniejszej publikacji.

5. SKĄD WIADOMO, ILE JEST OSÓB UBOGICH? - POMIAR UBÓSTWA

Najlepiej opracowane są metody pomiaru ubóstwa ekonomicznego. Może być ono mierzone pośrednio, jako brak dochodów, albo bezpośrednio, jako brak konkretnych dóbr materialnych czy dostępu do usług.

Ubóstwo pojmować można na dwa różne sposoby:

UBÓSTWO ABSOLUTNE

Kategoria ubóstwa w ujęciu absolutnym związana jest z ilością pieniędzy (dochody) i koszykiem dóbr i usług (wydatki), których potrzebują jednostki (osoby, gospodarstwa domowe) do zaspokojenia swoich podstawowych potrzeb. W ujęciu absolutnym próg zaspokojenia potrzeb jednostek może zostać ustanowiony na poziomie podstawowym, zapewniającym przetrwanie albo też na poziomie umożliwiającym „godne życie”. Za definiowanie pojęć takich jak „podstawowy” czy „godny” odpowiedzialni są eksperci naukowcy lub decydenci polityczni. Tak naprawdę standardy ubóstwa w ujęciu absolutnym zależą w dużej mierze od kontekstu społecznego: o aspektach kulturowych, społecznych i ekonomicznych można mówić nawet w przypadku liczby potrzebnych kalorii i źródła, z jakiego mają te kalorie pochodzić.

UBÓSTWO WZGLĘDNE

Kategoria ubóstwa w ujęciu względnym opiera się na porównaniu dochodów (lub budżetu) jednostek do dochodów pozostałych mieszkańców danego państwa czy regionu. Tak więc w przypadku podwyższenia standardu życia, podwyższony zostaje również standard ubóstwa, i na odwrót, w przypadku spadku dochodów, standard ubóstwa zostaje zmniejszony.

STANOWISKO EAPN:

- ✓ **Popieramy podejście absolutne jako jeden ze sposobów pomiaru ubóstwa.** Jednak przy definiowaniu, kluczowego dla tego podejścia, pojęcia „godnego życia”, uwzględnić należy doświadczenia osób dotkniętych ubóstwem, jak również ogółu społeczeństwa, celem stworzenia reprezentatywnego koszyka dóbr i usług (budżet referencyjny).
- ✓ Popieramy również podejście względne. **Do pomiaru ubóstwa potrzebujemy zarówno podejścia absolutnego, jak i względnego.** Wszyscy ludzie zasługują na udział we wzroście zamożności w ich kraju bądź regionie. By podejmować skuteczne działania w zakresie polityki społecznej, musimy wiedzieć, jak wygląda podział dochodów w społeczeństwie. Jednak z uwagi na fakt, że czasem ciężko jest nadążyć za częstymi zmianami standardów życia, i że nawet w UE żyją osoby, które nie są w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb, w pomiarze ubóstwa kluczową rolę odgrywa również podejście absolutne.

6. UNIJNY CEL ZMNIEJSZENIA UBÓSTWA I JEGO WSKAŹNIKI

W ramach strategii Europa 2020 UE postawiła sobie za cel uchronienie „co najmniej 20 mln osób przed zagrożeniem ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym do 2020 r.". Postęp w realizacji celu monitorowany jest na podstawie zbiorczego wskaźnika zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym (wskaźnik AROPE). Wskaźnik ten służy do pomiaru trzech różnych wymiarów ubóstwa. Osoby uznaje się za zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, gdy **dotyczy ich co najmniej jeden z tych wymiarów**.

ZAGROŻENIE UBÓSTWEM (WZGLĘDNYM LUB DOCHODOWYM)	BARDZO NISKA INTENSYWNOŚĆ PRACY	POGŁĘBIONA DEPRYWACJA MATERIALNA
Życie w gospodarstwie domowym o dochodzie poniżej progu zagrożenia ubóstwem, ustalonego na 60% krajowej mediany dochodów gospodarstw domowych.	Gospodarstwa domowe, w których dorośli przepracowali w minionym roku poniżej 20% swojego łącznego potencjału pracy.	Definiowana jako: brak możliwości zaspokojenia przynajmniej 4 z 9 potrzeb niezbędnych do zapewnienia sobie skromnego ale godnego życia w UE.

Należy również uwzględnić osoby dotknięte dwoma lub trzema wymiarami ubóstwa. Przy opracowywaniu danych niektóre przypadki są zatem liczone kilkakrotnie. Bierze się również pod uwagę pewne zastrzeżenia w zakresie gromadzonych danych oraz obowiązującą definicję zagrożenia ubóstwem. Osoby powyżej 60. roku życia, nie są na przykład brane pod uwagę przy wyliczaniu wskaźnika niskiej intensywności pracy. Brakuje spójnych danych ogólnionych dotyczących zagrożenia ze względu na rasę czy przynależność etniczną.

UNIJNY WSKAŹNIK ZAGROŻENIA UBÓSTWEM RELATYWNYM (AROP)

Pomiar ubóstwa opiera się na tych aspektach zjawiska, które można mierzyć na podstawie zgromadzonych danych. Wskaźniki stanowią dokładne podsumowanie danych statystycznych dla konkretnego miejsca i czasu, z uwzględnieniem wszelkich pozostałych istotnych informacji.

Unijny próg zagrożenia ubóstwem ustalony został na 60% krajowej mediany dochodów gospodarstw domowych (po uwzględnieniu transferów społecznych). Pod uwagę bierze się również skład gospodarstw domowych (liczbę dorosłych i dzieci w różnym wieku żyjących w gospodarstwie domowym). Mediana to środkowa wartość wynagrodzeń. Wyznacza się ją, dzieląc daną populację na dwie części; pierwsza połowa populacji zarabia więcej niż środkowa wartość wynagrodzeń, druga połowa – mniej. W UE za ubogie uznaje się więc osoby o dochodach niższych niż 60% środkowej wartości wynagrodzeń.

Należy wziąć pod uwagę także zasięg i głębokość ubóstwa. W UE za skrajnie ubogie uznaje się osoby o dochodach niższych niż 40% środkowej wartości wynagrodzeń.

Mimo swojej arbitralności unijne progi dochodowe stosowane są od wielu lat. Rzetelne dane statystyczne umożliwiają porównanie sytuacji w poszczególnych krajach UE.

UNIJNY WSKAŹNIK POGŁĘBIONEJ DEPRYWACJI MATERIALNEJ (BRAK DÓBR MATERIALNYCH I DOSTĘPU DO USŁUG - SMD)

W państwach UE o niskim ogólnym poziomie dochodów, unijny próg 60% krajowej mediany dochodów gospodarstw domowych może oznaczać, że ludzie mają bardzo mało pieniędzy i zmagają się z pogłębioną deprivacją materialną. Należy uwzględniać realne warunki życia ludzi, brać pod uwagę co w gospodarstwach domowych jest zwyczajnie niepotrzebne, a czego brakuje z powodu niewystarczających środków finansowych. W tym celu powstały wskaźniki deprivacji materialnej (do 2020 r. definiowanej jako brak możliwości realizacji 3 z 9 szczególnych potrzeb) i pogłębionej deprivacji materialnej (do 2020 r. definiowanej jako brak możliwości realizacji przynajmniej 4 z 9 szczególnych potrzeb). Wśród szczególnych potrzeb wymienia jedzenie co drugi dzień posiłku zawierającego mięso lub ryby, tygodniowy wyjazd rekreacyjny raz w roku, posiadanie podstawowych artykułów trwałego użytku takich jak pralka, telefon, samochód, telewizor, terminowe uiszczanie opłat związanych z mieszkaniem oraz terminowe spłaty rat i kredytów. Wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej jest jednym ze wskaźników składowych zbiorczego wskaźnika zagrożenia ubóstwem i/lub wykluczeniem społecznym AROPE.

Porównywanie danych w zależności od miejsca i czasu dla wskaźników deprivacji materialnej stanowi większe wyzwanie niż dla wskaźników monetarnych. Niemniej jednak wskaźniki deprivacji materialnej dostarczają istotnych informacji na temat realnych warunków życia społeczeństwa, co pozwala na lepsze zrozumienie zjawiska ubóstwa.

UNIJNY WSKAŹNIK NISKIEJ INTENSYWNOŚCI PRACY (LWI)

Wskaźnik ten pozwala zobrazować sytuację osób żyjących w gospodarstwach domowych, których członkowie przepracowują mniej niż 20% ich całkowitego potencjału pracy. W 2010 r. wskaźnik ten był jednym ze wskaźników składowych AROPE. Państwa członkowskie UE chciały bowiem podkreślić znaczenie bezrobocia jako jednego z głównych czynników napędzających ubóstwo i wykluczenie społeczne. Należy jednak pamiętać, że LWI nie jest wskaźnikiem bezpośrednio monitorującym zjawisko ubóstwa, ale jego potencjalne przyczyny. Wskaźnik ten ma swoje słabe strony. Opiera się bowiem na założeniach dotyczących całkowitego potencjału pracy wszystkich dorosłych członków gospodarstw domowych, niezależnie od dostępności dobrych miejsc pracy. Ponadto nie bierze się pod uwagę osób powyżej 60. roku życia. Jako jeden ze wskaźników ubóstwa LWI kładzie nacisk na poziom zatrudnienia, nie uwzględniając innych czynników, których rola w zapobieganiu ubóstwu i ograniczaniu tego zjawiska jest równie istotna.

UNIJNE WSKAŹNIKI - STANOWISKO EAPN:

Jako zbiorczy wskaźnik ubóstwa wielowymiarowego i wykluczenia społecznego AROPE ma swoje słabe strony. Dostarcza jednak rzetelnych porównywalnych danych na temat sytuacji w poszczególnych państwach UE. Pozwala poszerzyć wiedzę w zakresie różnych aspektów zagrożenia ubóstwem i tym samym przyczynia się do zwiększenia efektywności działań, ukierunkowanych na zwalczanie tego zjawiska. Został również przedstawiony jako jeden ze wskaźników w „Tablicy wyników zawierającej wskaźniki społeczne”, opracowanej w ramach europejskiego filaru praw socjalnych oraz jako jeden ze wskaźników ubóstwa Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030.

Niemniej jednak pomiar trzech różnych wymiarów ubóstwa za pomocą jednego wskaźnika i analiza wyników dla poszczególnych państw członkowskich w odniesieniu do unijnej „średniej” skutkować może ukrywaniem istotnych różnic wewnątrz państw i pomiędzy nimi. Ponadto podejście takie daje rządów poszczególnych państw członkowskich możliwość „manipulowania” danymi w zakresie postępów w realizacji celu Strategii Europa 2020.

EAPN popiera stosowanie **wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym i unijnego progu zagrożenia ubóstwem, ustalonego na 60% krajowej mediany dochodów gospodarstw domowych**, po uwzględnieniu transferów społecznych. Wskaźnik ten informuje o zdolności jednostek do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Popieramy również **dalsze stosowanie wskaźnika deprivacji materialnej**, ponieważ:

- i) między państwami członkowskimi istnieją znaczące różnice w zakresie ogólnego poziomu życia;
- ii) chociaż, jak pokazują zgromadzone dane, zagrożenie deprawacją materialną i ubóstwem dochodowym dotyczy tych samych grup społecznych, w skali zagrożenia zaobserwować można niejednokrotnie istotne różnice. W niektórych krajach na przykład ludzie młodzi i osoby w wieku emerytalnym częściej zmagają się z deprawacją materialną.

Mamy jednak nadzieję, że sytuacja ta ulegnie wkrótce poprawie.

W związku z powyższym EAPN popiera dalsze stosowanie zarówno wskaźników ubóstwa dochodowego, jak i wskaźników deprivacji materialnej. Razem dostarczają one bowiem rzetelnych danych na temat grup ryzyka, co przekłada się na zwiększenie skuteczności polityki UE. Informacje, których dostarczają wskaźniki deprivacji materialnej i wskaźniki ubóstwa dochodowego wzajemnie się uzupełniają. Pozwalają zobrazować warunki życia osób zagrożonych ubóstwem w porównaniu z realiami życia osób niezagrażonych.

Niepokoi nas fakt stosowania wskaźnika **niskiej intensywności pracy** jako jednego ze wskaźników ubóstwa i zwracamy uwagę na jego słabe strony. Jesteśmy jednak świadomi korzyści wynikających z pozostawienia zbiorczego wskaźnika AROPE w niezmienionej formie, celem obserwacji zachodzących zmian i określenia widocznych tendencji.

Zwracamy uwagę na konieczność udoskonalenia metod pomiaru **ubóstwa skrajnego**. Zgodnie z Celem Zrównoważonego Rozwoju nr 1, miliony osób w UE nie są w stanie zaspokoić swoich podstawowych potrzeb. Wciąż jednak brakuje rzetelnych, porównywalnych danych w tym zakresie.

7. PERSPEKTYWY NA PRZYSZŁOŚĆ

POMIAR DEPRYWACJI SPOŁECZNEJ I MATERIALNEJ PO 2020 R.

Po zakończeniu realizacji obecnej strategii społecznej, UE wprowadzi nowe kryteria pomiaru deprivacji materialnej. Powstanie nowy wskaźnik „**deprivacji społecznej i materialnej**” oparty na 13 potrzebach (brak możliwości realizacji 5 z nich będzie oznaczał deprivację materialną). Do pomiaru deprivacji materialnej wśród dzieci stosowany będzie oddzielny wskaźnik, oparty na 17 potrzebach.

Od 2020 r. kryteria zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym wskaźnika AROPE, oprócz dóbr materialnych i dostępu do usług, w większym stopniu uwzględniać będą czynniki takie jak samowystarczalność czy udział w życiu społecznym, np. możliwość comiesięcznych spotkań ze znajomymi czy pozwolenia sobie na niewielkie spontaniczne wydatki.

AGENDA 2030 I CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Priorytetem Agendy 2030 jest dobro człowieka i naszej planety oraz zapewnienie powszechnego dobrobytu. W 2015 r. Agenda przyjęta została przez wszystkie państwa członkowskie ONZ. Program określa 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju i 169 powiązanych z nimi zadań. Zaplanowane działania mają charakter uniwersalny i obejmują „wszystkie trzy wymiary zrównoważonego rozwoju: gospodarczy, społeczny i środowiskowy”. Celem nadrzędnym jest zwalczanie ubóstwa: „eliminacja ubóstwa we wszystkich jego formach i wymiarach, w tym skrajnego ubóstwa, stanowi największe wyzwanie w skali światowej i jest niezbędnym warunkiem zrównoważonego rozwoju”. Likwidacja ubóstwa wymaga realizacji przynajmniej 9 z 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju, w tym wyeliminowania ubóstwa we wszystkich jego formach. UE zobowiązała się już do włączenia Celów Zrównoważonego Rozwoju w ramy unijnej polityki wewnętrznej i zewnętrznej. W 2019 r. nowa przewodnicząca Komisji Europejskiej w wytycznych politycznych na następną kadencję zadeklarowała zamiar wprowadzenia „zmian w europejskim semestrze, aby uwzględnił on Cele Zrównoważonego Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych”.

OGÓLNE STANOWISKO EAPN W SPRAWIE PRZYSZŁYCH DZIAŁAŃ UE W ZAKRESIE WALKI Z UBÓSTWEM

Popieramy realizację **Agendy 2030 i Celów Zrównoważonego Rozwoju**, jako przekrojowych ram politycznych niezbędnych do wyeliminowania wszelkich form ubóstwa.

Zgodnie z Celem Zrównoważonego Rozwoju nr 1 jednym z głównych priorytetów w tym zakresie powinna być **eliminacja ubóstwa skrajnego do 2030 r.**

Popieramy wprowadzenie **wskaźnika deprivacji społecznej i materialnej**. Dostarczać on bowiem będzie istotnych informacji na temat psychicznych i społecznych aspektów zmagania się z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, które w wielu przypadkach uniemożliwiają wyjście z ubóstwa i pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Skutki wykluczenia społecznego najdotkliwiej odczuwają dzieci o niewystarczających możliwościach w zakresie edukacji i ograniczonych perspektywach na przyszłość.

Pomimo ograniczeń wskaźnika niskiej intensywności pracy, popieramy **dalsze stosowanie po 2020 r. (udoskonalonego) wskaźnika AROPE**, jednego ze wskaźników „Tablicy wyników zawierającej wskaźniki społeczne” w ramach europejskiego filaru praw socjalnych. AROPE służy również do monitorowania realizacji Celu Zrównoważonego Rozwoju nr 1.

Celem długoterminowym jest stworzenie **kompleksowego wskaźnika ubóstwa wielowymiarowego i wykluczenia społecznego**. Konieczne jest dalsze udoskonalanie aktualnych wskaźników, tak aby obowiązujące kryteria i pozyskiwane dane były jeszcze bardziej rzetelne i wiarygodne. Na chwilę obecną wzywamy UE, aby:

1. Oprócz badań dotyczących sytuacji gospodarstw domowych, brała pod uwagę również dane na temat grup szczególnie narażonych, takich jak osoby przebywające w placówkach opiekuńczych czy osoby bezdomne;
2. Pozyskiwała dane dotyczące związku między różnymi formami dyskryminacji a zagrożeniem ubóstwem wielowymiarowym i wykluczeniem społecznym;
3. Zmieniła skalę ekwiwalentności, z uwzględnieniem wielkości gospodarstw domowych, co pozwoli lepiej zobrazować koszty związane z większą liczbą domowników dorosłych i dzieci; skala ekwiwalentności OECD, stosowana obecnie przez Eurostat, wymaga udoskonalenia;
4. Uwzględniła zakres dostępu do usług jako jeden z czynników determinujących ubóstwo.

8. ROLA PAŃSTWA W ZAPOBIEGANIU UBÓSTWU I WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ W OGRANICZANIU WYSTĘPOWANIA TYCH ZJAWISK

Głównym celem EAPN jest zwalczanie ubóstwa wielowymiarowego i wykluczenia społecznego. Ubóstwa doświadczają zarówno pojedyncze osoby, jak i całe rodziny. Ryzyko wystąpienia tego zjawiska zależy od poziomu rozwoju gospodarczego oraz czynników społecznych i politycznych. Istnieje wiele dowodów na to, że w stosunkowo zamożnej części Europy zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym jest większe w krajach uboższych, szczególnie tych o słabo rozwiniętych systemach polityki społecznej. Ponadto ryzyko wystąpienia ubóstwa jest wyższe w krajach o stosunkowo wysokim poziomie nierówności ekonomicznych, które podważają solidarność społeczną i wzajemne zaufanie członków społeczeństwa. Dotyczy to głównie krajów, w których panują neoliberalne koncepcje funkcjonowania społeczeństwa, które zakładają ograniczoną ingerencję państwa w życie społeczne. W kwestii ochrony własnego zdrowia i życia ludzie są tam zatem zdani sami na siebie. Koncepcje takie opierają się na założeniu, że wszelkie niepożądane wydarzenia można przewidzieć, a zatem można im również zapobiec lub przynajmniej złagodzić ich skutki. W rzeczywistości jednak żyjemy obecnie w świecie pełnym niepewności. Jesteśmy świadkami ciągłych zmian, co wyklucza możliwość przewidzenia przyszłych wydarzeń, nie mówiąc już o próbach ich zapobiegania. Dlatego właśnie tak duże znaczenie ma dobrze rozwinięty system opieki społecznej, odpowiedzialny za zapobieganie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz za łagodzenie negatywnych skutków tych zjawisk.

Istnieje wiele zasobów społecznych/dóbr publicznych, które pomogłyby państwom zapewnić włączenie społeczne pojedynczych osób i całych gospodarstw domowych: powszechny dostęp do darmowych lub związanych z niskimi kosztami zasobów, takich jak: edukacja, mieszkalnictwo, usługi energetyczne, dobre możliwości zatrudnienia, ochrona socjalna i gwarancja minimalnego dochodu, opieka społeczna, usługi zdrowotne oraz opieka długoterminowa. Zapewnić należy również dostęp do serwisów społecznościowych, technologii i środków transportu, aby społeczeństwo mogło w pełni korzystać z wymienionych wyżej zasobów.

STANOWISKO EAPN:

EAPN popiera **konceptę równości w dostępie do zasobów/dóbr publicznych**, celem ograniczenia zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz wyeliminowania wszelkich form dyskryminacji. Każdy człowiek ma prawo do zapewnienia bezpieczeństwa sobie i swojej rodzinie.

Najlepszy dostęp do wspomnianych zasobów mają społeczeństwa o progresywnych systemach opodatkowania, sprzyjających sprawiedliwości i równości społecznej. Systemy takie stanowią skuteczną metodę walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Spośród krajów UE zdecydowanie przodują w tej dziedzinie kraje skandynawskie.

W ostatnim czasie we wszystkich państwach UE, w mniejszym lub większym stopniu, przeprowadzono **cięcia wydatków publicznych**, w wyniku których najbardziej ucierpiały kobiety i dzieci. Dostęp do zasobów społecznych został ograniczony. Cięcia negatywnie wpłynęły również na funkcjonowanie rynków, szczególnie rynku pracy i rynku mieszkaniowego. W sytuacji zagrożenia znalazły się pojedyncze osoby, ich rodziny, gospodarstwa domowe i społeczności. Wzrosło poczucie niepewności, nastąpił spadek dobrobytu społecznego, a wraz z nim obniżył się poziom spójności społecznej. Zmiany najdotkliwiej odczuły osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

EAPN zwraca uwagę na konieczność stworzenia nowej wizji Europy, **wizji trwałego i zrównoważonego rozwoju**, sprzyjającego włączeniu społecznemu. Potrzebna nam Europa, w której uznawane będzie pełne i równe obywatelstwo, gdzie całemu społeczeństwu przysługiwały będą takie same prawa ekonomiczne, społeczne i kulturowe. EAPN oświadcza, że weźmie aktywny udział w realizacji tej wizji.

9. ZALECENIA EAPN

Strategia Europa 2020 okazała się porażką. Z zamierzonych 20 mln z ubóstwa wydzwignięto jedynie 3,1 mln osób (2008–2013 r.). Zauważalne postępy osiągnięto natomiast w realizacji celów takich jak ograniczenie zjawiska przedwczesnego kończenia nauki i zwiększenie odsetka osób uzyskujących wykształcenie wyższe. Niemniej jednak to właśnie wyeliminowanie ubóstwa i wykluczenia społecznego powinno stać się głównym priorytetem UE. Negatywne skutki tych zjawisk odczuwają zarówno osoby pokrzywdzone, jak i cała reszta społeczeństwa. Hamują one bowiem dążenia do osiągnięcia równości i sprawiedliwości społecznej. Zwalczanie ubóstwa wymaga udziału i zaangażowania całego społeczeństwa.

Na szczeblu unijnym ważne jest opracowanie nowej 10-letniej spójnej strategii, w oparciu o Agendę 2030, Cele Zrównoważonego Rozwoju i europejski filar praw socjalnych. Jako główny cel nowego planu działań przyjąć należy wyeliminowanie ubóstwa.

Dla skutecznej walki z ubóstwem kluczowe znaczenie mają następujące czynniki:

1. OPARTA NA PRAWACH CZŁOWIEKA, ZINTEGROWANA STRATEGIA WALKI Z UBÓSTWEM, WYKRACZAJĄCA POZA PROBLEM BEZROBOCIA

- ✓ Polityczna afirmacja **powszechnego prawa do godnego życia** oraz zaangażowanie w ochronę praw człowieka.
- ✓ Opracowanie i wdrożenie **zintegrowanej unijnej strategii zwalczania ubóstwa, opartej na prawach człowieka, skoncentrowanej wokół osoby ludzkiej**. Podstawę do opracowania strategii stanowić powinna koncepcja „aktywnej integracji” – prawo do stosownego dochodu minimalnego i ochrony socjalnej, zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług (opieka społeczna, opieka zdrowotna, edukacja, mieszkalnictwo, energia, woda, itp.) oraz dobrych miejsc pracy. Strategię opracować należy w oparciu o europejski filar praw socjalnych i Cele Zrównoważonego Rozwoju, unikając negatywnej warunkowości, przy zastosowaniu podejścia zarządzania indywidualnymi przypadkami. Jako cele, które wymagają pilnej realizacji uwzględnić należy również eliminację zjawiska niedostatku żywności i braku bezpieczeństwa żywnościowego.
- ✓ Wdrożenie **unijnych strategii tematycznych** dla grup kluczowych, np. Inwestowanie w dzieci oraz wprowadzenie Gwarancji dla dzieci.
- ✓ Wywiązanie się z obietnicy, że „**Nikt nie zostanie pominięty**”, leżącej u podstaw Celów Zrównoważonego Rozwoju. Uznanie skrajnego ubóstwa za rzeczywisty, narastający, pilny problem, którego rozwiązanie wymaga podjęcia określonych działań, ze szczególnym uwzględnieniem walki z bezdomnością, w oparciu o dokument roboczy Komisji zatytułowany Walka z bezrobociem i wykluczeniem mieszkaniowym.
- ✓ Strategia powinna zostać opracowana we **współpracy z osobami dotkniętymi ubóstwem** i organizacjami, które zajmują się pomocą osobom ubogim. Ustanowić należy przejrzysty system monitorowania wdrażania strategii. Powinna być ona promowana wśród zainteresowanych stron za pośrednictwem europejskiego semestru i finansowana ze środków unijnych.

[4] Zalecenie Komisji z dnia 3 października 2008 r. w sprawie aktywnej integracji osób wykluczonych z rynku pracy

[5] Dokument roboczy Komisji Europejskiej z 2013 r.

2. AMBITNY CEL OGRANICZENIA UBÓSTWA I SKUTECZNE WSKAŹNIKI POMIARU TEGO ZJAWISKA

- ✓ Sformułowanie ogólnego **celu osiągnięcia powszechnego dobrobytu**.
- ✓ Priorytetowe traktowanie celu Agendy 2030 dotyczącego eliminacji ubóstwa we wszystkich jego formach (Cel Zrównoważonego Rozwoju nr 1), przyjęcie ogólnounijnego celu obniżenia o 50% wskaźnika zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym (wskaźnik AROPE).
- ✓ Zgodnie z Celem Zrównoważonego Rozwoju nr 1, podjąć należy działania ukierunkowane na **wyeliminowanie skrajnego ubóstwa do 2030 r.** Do pomiaru skrajnego ubóstwa służą wskaźniki ONZ. W kontekście UE należy wziąć pod uwagę liczbę osób dotkniętych bezdomnością (na co dzień liczba ta wynosi co najmniej 700.000).⁶
- ✓ **Stopniowa realizacja nowego celu walki z ubóstwem**; sformułowanie 5-letnich celów śródkresowych i opracowanie planu działania, z uwzględnieniem szczególnych wyzwań, z jakimi zmagać się muszą kraje najuboższe.
- ✓ **Wspieranie państw członkowskich w realizacji celów** i wypracowanie przejrzystego systemu monitorowania, przewidującego regularną ocenę postępów, z udziałem zainteresowanych stron, w tym organizacji pozarządowych.
- ✓ Nałożenie na wszystkie państwa członkowskie obowiązku stosowania tych samych wskaźników AROPE. Każdy wskaźnik powinien być monitorowany oddzielnie.
- ✓ Regularne **agregowanie danych**, celem monitorowania znaczenia czynników takich jak płeć, wiek, przynależność etniczna, przynależność do środowisk migracyjnych, orientacja seksualna, niepełnosprawność, itp. i analizowania różnych wymiarów ubóstwa.
- ✓ Zastąpienie wskaźnika pogłębionej deprivacji materialnej nowym wskaźnikiem deprivacji materialnej i społecznej.⁷
- ✓ **Zwiększenie spójności „Tablicy wyników zawierającej wskaźniki społeczne”**, opracowanej w ramach europejskiego filaru praw socjalnych.
- ✓ Monitorowanie postępów w realizacji celów na okres po roku 2020, w kontekście „Tablicy wyników zawierającej wskaźniki społeczne”, celem wspierania pozytywnej konwergencji.
- ✓ **Opracowanie wielu różnych wskaźników** obrazujących poziom powszechnego dobrobytu, z uwzględnieniem czynników takich jak bezpieczeństwo, poszanowanie przysługujących każdemu praw, uczestnictwo w życiu społecznym, relacje w obrębie całego społeczeństwa i konkretnych społeczności. Niemniej jednak głównym priorytetem pozostać powinno zapewnianie stosownego wynagrodzenia i godnego poziomu życia.

3. PODJĘCIE NATYCHMIASTOWYCH DZIAŁAŃ UKIERUNKOWANYCH NA ZAPEWNIENIE DOCHODU MINIMALNEGO OCHRONY SOCJALNEJ

- ✓ UE powinna zapewnić odpowiednie **wsparcie dochodu/opiekę społeczną dla wszystkich obywateli**, na każdym etapie życia. Pomoc w tym zakresie wykraczać powinna poza kwestię zatrudnienia.
- ✓ Dochód minimalny musi być **adekwatny i dostępny dla wszystkich**. Otrzymane pieniądze powinny motywować ludzi do pełnego udziału w życiu społecznym i umożliwiać im uzyskanie dostępu do dobrych miejsc pracy.

[6] Obliczone zgodnie z Europejską Typologią Bezdomności i Wykluczenia Mieszkaniowego ETHOS opracowaną przez organizację FEANTSA (Europejska Federacja Krajowych Organizacji Pracujących z Ludźmi Bezdomnymi).

[7] Nowy wskaźnik deprivacji materialnej i społecznej (2017 r.), więcej informacji znaleźć można pod poniższym linkiem: <https://op.europa.eu/pl/publication-detail/-/publication/05e37b96-ae3a-11e7-837e-01aa75ed71a1>

- ✓ **Instrumenty miękkie**, takie jak europejski semestr czy badania porównawcze powinny być bardziej skuteczne. Wymagają one stopniowego udoskonalania, przy wsparciu finansowym ze środków unijnych. Ponadto istnieje potrzeba opracowania jednoznacznych definicji i wspólnych wskaźników, które stanowią będą gwarancję zachowania rzetelności danych.
- ✓ Wyniesienie ludzi ponad próg ubóstwa (60% krajowej mediany dochodów gospodarstw domowych) wymaga **dyrektywy ramowej UE**, zapewniającej adekwatny dochód minimalny.⁸ Dyrektywa powinna zostać opracowana w oparciu o budżety referencyjne, obrazujące rzeczywiste koszty podstawowych dóbr i usług. Celem powinno być zapewnienie godnego poziomu życia, nie tylko minimum egzystencji. Zgodnie z traktatami UE dyrektywa taka jest wykonalna. Jej realizacja nie wymagałaby wsparcia finansowego ze środków unijnych.
- ✓ Istnieje potrzeba **reformy systemu ochrony socjalnej i zwiększenia jego finansowania**. W imię złotej reguły etycznej należy wprowadzić pewne zmiany w sektorze finansów publicznych. Poziom nakładów na ochronę socjalną nie powinien być niższy niż 35% PKB. Zwiększyć dochody należy poprzez zwalczanie oszustw podatkowych i unikania opodatkowania oraz poprzez wspieranie progresywnych systemów opodatkowania, w tym podatków od dochodu i kapitału.

4. KONKRETNE DZIAŁANIA UKIERUNKOWANE NA ZAPEWNIENIE POWSZECHNYCH PRAW SOCJALNYCH (DOBREJ JAKOŚCI MIEJSCA PRACY I USŁUGI)

- ✓ **Opracowanie planu działania**: zapewnienie terminowego wdrożenia europejskiego filaru praw socjalnych za pomocą miękkich mechanizmów koordynacji (europejski semestr w połączeniu z funduszami unijnymi) i zaplanowanie zmian w prawie unijnym.
- ✓ **Dobrej jakości miejsca pracy i godne wynagrodzenia**: współpraca z partnerami społecznymi i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, celem opracowania unijnych ram prawnych zapewniających odpowiedni dochód minimalny/godne wynagrodzenie, co pozwoli na wywyższenie ludzi z ubóstwa i stanowić będzie pozytywną zachętę/gwarancję godnych płac, powyżej poziomu wynagrodzenia minimalnego. Punktem odniesienia dla adekwatności dochodów może być kwota w wysokości 60% przeciętnego wynagrodzenia.
- ✓ **Dostęp do edukacji, szkoleń i nauki przez całe życie**: priorytetowe znaczenie mają inwestycje w powszechną i darmową edukację, w tym edukację małych dzieci i opiekę nad nimi oraz naukę przez całe życie. Promować należy prawo do edukacji wykraczającej poza nabywanie kwalifikacji zawodowych, wspierającej nabywanie umiejętności życiowych i uczestnictwo w życiu społecznym; edukacji opartej na współpracy z rodzinami, organizacjami lokalnych społeczności i uczniami, dostosowanej do indywidualnych oczekiwań i potrzeb.
- ✓ **Dostęp do podstawowych usług**: zapewnienie dostępu do usług publicznych; inwestowanie w przystępne cenowo usługi, w szczególności mieszkalnictwo oraz usługi zdrowotne i społeczne. **W kontekście mieszkalnictwa** konieczne jest zwiększenie zasobów mieszkań socjalnych i wprowadzenie zmian na rynku mieszkaniowym, celem zapewnienia przystępnych opłat czynszowych oraz dostępu do wody i usług energetycznych. **W kontekście opieki zdrowotnej i społecznej** zapewnić należy dostęp do darmowych usług zdrowotnych/socjalnych. Celem zwiększenia finansowania wprowadzić należy progresywny system opodatkowania. **W kontekście usług socjalnych** konieczne jest inwestowanie w wysokiej jakości infrastrukturę, aby zapewnić wsparcie dla gospodarstw domowych, skoncentrowane wokół dobra jednostki oraz dostęp do usług promujących prawa socjalne. Należy również wspierać usługi świadczone przez organizacje pozarządowe, jako uzupełnienie wsparcia ze strony państwa.

[8] Zgodnie z opinią Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego (EESC).

5. ZWALCZANIE NIERÓWNOŚCI

Nierówności są **główną przyczyną zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym**. Istnieje potrzeba opracowania jasno sprecyzowanej strategii zwalczania nierówności i zapewnienia finansowania na rzecz powszechnego dostępu do usług opieki zdrowotnej, edukacji i ochrony socjalnej, jak również inwestycji w infrastrukturę. W tym celu należy:

- ✓ **Promować sprawiedliwość podatkową**; chodzi tutaj o wprowadzenie progresywnego systemu opodatkowania, w tym podatków od dochodu i kapitału osób fizycznych i prawnych, podatku majątkowego i spadkowego, oraz walka z oszustwami podatkowymi i unikaniem opodatkowania;
- ✓ **Minimalizować podatki o charakterze regresywnym**, mające nieproporcjonalny wpływ na osoby o niskich dochodach, w tym podatek VAT i opłaty za leki, transport publiczny, oraz usługi edukacyjne, kulturalne i rekreacyjne;
- ✓ **Wyeliminować ewentualny regresywny wpływ podatków środowiskowych**;
- ✓ **Zwiększyć dochody podatkowe** z obszarów niedostatecznie opodatkowanych. Dotyczy to podatku od usług cyfrowych i od transakcji finansowych oraz sprawiedliwego opodatkowania przedsiębiorstw, zarówno tych o stałym miejscu prowadzenia działalności, jak i tych prowadzących działalność cyfrową, w tym małych przedsiębiorstw.

6. PROMOWANIE SILNEGO SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO I PROCESÓW DECYZYJNYCH, KTÓRE UWZGLĘDNIAJĄ OSOBY ZAGROŻONE UBÓSTWEM I WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

- ✓ Silne społeczeństwo obywatelskie stanowi podstawę sprawnie funkcjonującej demokracji. Wzmacnia demokrację pośrednią, prowadząc konstruktywny dialog, sygnalizując najważniejsze wyzwania i przyczyniając się do opracowywania skutecznych rozwiązań. Organizacje społeczeństwa obywatelskiego wspierają pokrzywdzone grupy społeczne, między innymi w odpowiednich procesach decyzyjnych, oraz pomagają zapewnić całemu społeczeństwu dostęp do dobrej jakości usług.
- ✓ Skuteczna strategia powinna:
  - ✓ Zakładać ustanowienie stałego dialogu zarówno z osobami doświadczającymi ubóstwa, jak i z organizacjami pozarządowymi, które zapewniają takim osobom wsparcie, podejmują odpowiednie działania na szczeblu lokalnym, krajowym i unijnym, monitorują skuteczność podjętych działań oraz, w razie potrzeby, wprowadzają stosowne zmiany;
  - ✓ Wspierać skuteczną **ocenę ex-ante opracowywanych polityk i ich realizacji**;
  - ✓ Zawierać **odpowiednie wytyczne oraz popierać metody partycypacyjne**, wzmacnianie potencjału ludzkiego i zwiększanie świadomości społecznej, między innymi poprzez wzajemne uczenie się;
  - ✓ Zapewniać **odpowiednie finansowanie sektora nienastawionego na zysk** oraz wspierać opracowywanie innowacyjnych skutecznych usług w zakresie walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

7. POLITYKA GOSPODARCZA WSPIERAJĄCA SPRAWIEDLIWY I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Polityka gospodarcza i społeczna powinny się wzajemnie wspierać. Obecne ramy makroekonomiczne podważają niejednokrotnie realizację praw socjalnych i wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju.

Skuteczna strategia obejmować będzie:

- ✓ Działania ukierunkowane na **odejście od polityki „zaciskania pasa”**, jako polityki nieskutecznej, przestarzałej, nieopartej konkretnymi dowodami, która nie przyczyniła się w żaden sposób do realizacji celu przywrócenia równowagi finansowej. Poważnie zaszkodziła za to spójności społecznej i sektorowi usług publicznych;
- ✓ Wykorzystywanie **gospodarki jako instrumentu** na rzecz promowania priorytetów makroekonomicznych, celem zapewnienia powszechnego dobrobytu, wyeliminowania ubóstwa i wspierania zrównoważonego rozwoju społecznego;
- ✓ **Ocenę ex-ante zjawiska ubóstwa/skutków dystrybucyjnych** prowadzonych działań. Należy monitorować wpływ działań prowadzonych w zakresie ograniczania ubóstwa, wykluczenia społecznego i nierówności oraz promowania powszechnego dobrobytu i zrównoważonego rozwoju;
- ✓ Zastąpienie **Paktu stabilności i wzrostu Paktem dobrobytu**, który nakładał będzie na państwa członkowskie obowiązek realizacji priorytetów społecznych i zapewnienia zrównoważonego charakteru prowadzonych działań;
- ✓ **Przekształcenie europejskiego semestru w europejski semestr na rzecz zrównoważonego rozwoju społecznego** i zapewnienie systematycznej i przejrzystej realizacji zmienionego celu ograniczania ubóstwa.

Europejska Sieć Przeciwdziałania Ubóstwu (EAPN) jest niezależną siecią organizacji pozarządowych i grup zaangażowanych w walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym w państwach członkowskich Unii Europejskiej. Sieć powstała w 1990 r.

INFORMACJE KONTAKTOWE

Jeśli potrzebują Państwo dalszych informacji,
prosimy o kontakt:

Sian Jones – sekretariat EAPN

sian.jones@eapn.eu- 0032 (2) 226 58 50

Publikacje i działania EAPN mogą Państwo śledzić na
stronie: www.eapn.eu

Niniejsza publikacja powstała dzięki wsparciu finansowemu Programu Unii Europejskiej na rzecz zatrudnienia i innowacji społecznych „EaSI” (2014-2020 r.). Dodatkowe informacje dostępne na stronie: <http://ec.europa.eu/social/easi>

Ani Komisja Europejska, ani żadna osoba działająca w imieniu Komisji nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania informacji zawartych w niniejszej publikacji. Wykorzystywanie lub powielanie zdjęć i innych materiałów, co do których UE nie przysługują prawa autorskie, wymaga bezpośredniej zgody właściciela praw.